

POLICY- NOTAT



Formuesskatten og mulige endringer



Økende arbeidsledighet og lave oljepriser krever aktiv politikk for å skape omstilling, vekst og nye arbeidsplasser. Skattesystemet er et viktig redskap for å bidra til dette. Men politikken må baseres på kunnskap om hva som er problemet og hva vi vet virker. I dette notatet har vi gjennomgått argumenter både for og mot formuesskatten.

Det viktigste argumentet for formuesskatten er hensynet til fordeling. Et viktig prinsipp ved det norske skattesystemet har i over hundre år vært at man betaler mer i skatt jo høyere skatteevne man har. Fordeling er viktig både utfra hensyn til rettferdighet, men også utfra hensynet til demokratiet, fordi store økonomiske ressurser også kan bety stor politisk makt. Formuesskatten er den viktigste omfordelende skatten vi har. Den sørger for at de aller rikeste i samfunnet bidrar til fellesskapet. En utvikling der man avvikler skatter på personlig eiendom uten å innføre andre ordninger der det progressive skatteprinsippet er fremtredende, er å gå i feil retning i en tid der ulikheten har økt dramatisk, også her hjemme. Hensynet til å sikre det offentlige inntekter på en mest mulig effektiv måte taler også for å beholde formuesbeskatningen.

Når det gjelder innvendingene mot formuesskatten er det overordnede bildet at de preges av unøyaktigheter og liten empirisk støtte. At kun tre av landets 20 beste økonomer støtter regjeringen Solbergs politikk på dette området viser at avgjørelsen ikke baserer seg på fagkunnskap, men på ideologisk overbevisning. Når de rikeste i samfunnet får opptre som nøytrale sannhetsvitner på hva som skal til for å sikre Norge et konkurransedyktig næringsliv, mens vi glemmer hvilke egeninteresser som ligger til grunn, er vi på farlig grunn. Det er overraskende at mange av landets rikeste viser så stor motstand mot å bidra, på tross av at det i utstrakt grad er fellesskapets investeringer som har lagt grunnlaget for at de kunne lykkes i utgangspunktet.

Likevel bør vi ikke avvise alle innvendinger mot dagens utforming av formuesskatten. Det største problemet ved dagens skatt er ulik verdsetting av formuesobjekter. Vi har i dette notatet presentert ulike modeller for hvordan dette kan rettes opp. Løsningen er å verdsette alle formuesobjekter likt, også primærbolig og gjeld, til et sted mellom 80 og 30 prosent av markedsverdien. Hvilken løsning man velger bør avgjøres av hensyn til proveny og fordelingseffekt, som må utredes nærmere. Vi diskuterer også to andre hensyn, til vekstbedrifter og til utflytting. Når det gjelder det første foreslår vi at det utredes en modell der gründerbedrifter gis en verdsettelsesrabatt de første årene etter børsnotering. Når det gjelder det andre bør man først gjennomføre noen studier der man vurderer hvor stort problemet med utflytting i realiteten er. Dersom det viser seg å være større enn antatt, er det et argument for å redusere satsen på formuesskatten. Dette er spesielt aktuelt i dag, ettersom rentenivået er historisk lavt, noe som gjør at formuesskatten spiser mer av realavkastningen enn i perioder med høyere rente.

Innhold

1. På vei mot en ny skatterefom	4
2. Formuesskatten: Bakgrunn og utforming	4
2.1 Argumenter for formuesskatten	5
2.1.1 Fordeling	5
2.1.2 Sikrer statens inntekter på en effektiv måte	6
2.2 Argumenter mot formuesskatten	6
2.2.1 Tapper bedriftene for egenkapital	6
2.2.2 Ødelegger for vekstbedrifter	7
2.2.3 Bidrar til kapitalmarkedssvikt	7
2.2.4 Utflytting.....	8
2.2.5 Særnorsk skatt.....	8
2.2.6 Problematisk utforming.....	9
3. En ny formuesskatt	9
3.1 Skjev verdsetting: Mulig endring	10
3.1.1 Hvilken modell bør man velge?	11
3.2 Hensynet til gründere: Mulig endring	13
3.3 Forhindre utflytting: Mulig endring.....	14
5. Sluttnoter	15



1. På vei mot en ny skatterefom

Partiene på Stortinget forhandler nå om ny skatterefom. Den skal bidra til økt verdiskaping og arbeidsplasser i framtida. Bakgrunnen er først og fremst store endringer i selskapsbeskatningen internasjonalt. Økende arbeidsledighet og lave oljepriser her hjemme har økt behovet for omstilling og gjort reformen enda mer aktuell og prekær. Forutsigbarhet og langsiktighet er svært viktig i utformingen av skattesystemet. Det er derfor nødvendig at en ny skatterefom er et resultat av et bredest mulig forlik.

Stortinget har et godt faglig grunnlag for diskusjonene. Først og fremst det regjeringsnedsatte Scheel-utvalgets grundige utredning, som har vurdert endringer i selskapskatten i sammenheng med det øvrige skattesystemet. Utvalget besto av landets fremste eksperter i skatteøkonomi. De har også en rekke internasjonale råd å lene seg på. Sentralt står anbefalingen om et skifte fra skatt på inntekt til eiendom og forbruk.

Istedenfor grundige og brede diskusjoner om en helhetlig og bred skatterefom basert på disse rådene, har diskusjonene om skatterefom dessverre fokusert ensidig på formuesskatt over lengre tid. I regjeringens skisse til skatterefom framlagt for finanskomiteen, kommer de med én anbefaling: å utfase formuesskatt på arbeidende kapital.¹ Andre deler av en mulig reform, for eksempel forslagene lagt fram av Scheel-utvalget, berøres ikke.

Tankesmien Agenda har i notatene «Et rettferdig skattesystem»² og «Prinsipper for et godt skattesystem»³, pekt på at vi ikke behøver skatte mer, men skatte smartere. Mindre skatt på inntekt og mer på eiendom og forbruk er smart i en tid der den globale konkurransen øker. Det er også bra for fordeling og for å hindre en boligboble som sprekker. Våre beregninger viser at økt skatt på eiendom til OECD-nivå gir omlag 37 milliarder i inntekter, som kan brukes til å redusere skatt for selskaper og personer på tre prosentpoeng. Det gir også rom for målrettede kutt i inntektsskatten for de som tjener minst, noe som kan bidra til å snu en negativ ulikhetsutvikling.

Det viktigste for å fremme vekst, omstilling og verdiskaping er å ha et mest mulig effektivt skattesystem. Å spre skatt over flere grunnlag har dokumenterte effektivitetsgevinster, i motsetning til store skatteuttak til de rikeste. Det betyr ikke at dagens formuesskatt er perfekt. I dette notatet ønsker vi derfor å oppsummere diskusjonen om formuesskatt og trekke fram de sidene ved den som kan være problematiske, samt skissere opp noen mulige alternativer til løsning. Forhåpentligvis kan det bidra til at man rydder diskusjonen om formuesskatt av veien og i stedet bruker tiden på en mer helhetlig tilnærming til skatterefomen.

2. Formuesskatten: Bakgrunn og utforming

Skatten på formue ble innført på slutten av 1800-tallet, som en erstatning for eiendomsskatt. Sammen med inntektsskatt, ble den et avgjørende virkemiddel for å sikre prinsippet om skatt etter evne.⁴ Den samme begrunnelsen ligger til grunn for formuesskatten i dag, i tillegg til behovet for å sikre offentlige inntekter og bidra til effektivitet i skattesystemet.

Formuesskatten beregnes på grunnlag av en persons nettoformue. Skatten er i dag 0,85 prosent av formue på over 1,4 millioner kroner.⁵ Gjeld trekkes fra skattegrunnlaget. Grunnlaget er den økonomiske verdien av alle eiendeler, som for eksempel kontanter, bankinnskudd, aksjer og fast eiendom. Verdsettelsen av ulike formuesobjekter er ulik (se tabell under).⁶ Siden 1999 er antallet personer som betaler formuesskatt omlag halvert. Fordi den samtidig har økt (med unntak av perioden 2013-2015), er den blitt mer omfordelende.⁷

Tabell 1.1 Formuesobjekter og verdsettelse

Andel av beregnet markedsverdi	Formuesobjekt
100 prosent	Bankinnskudd, aksjer, kontanter og annen finanskapital
Ligningsverdi tar utgangspunkt i bokførte verdier og er gjennomgått verdsatt lavere enn markedsverdi	Unoterte selskaper
80 prosent	Næringseiendom og sekundærbolig
30 prosent	Fritidsbolig
25 prosent	Primærbolig
Unntatt formuesskatt	Forretningsverdi (goodwill), egenutviklede immaterielle rettigheter og framtidige pensjonsrettigheter i unoterte selskaper

Høyre og Frp har programfestet å fjerne formuesskatten. Grunnet manglende støtte for dette fra Venstre og KrF har de ikke gjort dette. Den er imidlertid blitt kraftig redusert: Til sammen har den blå regjeringen kuttet omlag 4,8 milliarder i formuesskatt siden 2013.

2.1 Argumenter for formuesskatten

2.1.1 Fordeling

Som vi nevnte innledningsvis er det fordelingsargumentet som sterkest ligger til grunn for formuesskatten i Norge. Hensynet til fordeling handler blant annet om rettferdighet og om at tilliten til skattesystemet og mer generelt velferdsstaten avhenger av at alle bidrar. Det har også en økonomisk dimensjon ved at jevnere fordeling bidrar til økt konsum som er bra for samfunnet – ettersom de rikeste antas å spare mer enn de med lavere inntekter.

Diskusjon:

I dag eier de rikeste ti prosentene omtrent halvparten av samlet formue i Norge. Den rikeste prosenten eier en femtedel av all formue.⁸ Formuesskatten korrelerer sterkt med inntekt. Ifølge tall fra SSB betalte i 2012 den prosenten med høyest bruttoinntekt én tredjedel av samlet formuesskatt. De fem prosentene med høyest bruttoinntekt stod for halvparten av den samlede formuesskatten.⁹ Formuesskatten påvirker derfor også inntektsutjevningen, og er den mest omfordelende skatten per krone.¹⁰

De aller rikeste har sjelden inntektsskatt. Fjernes formuesskatten vil mange bidra lite, eller ikke i det hele tatt. Hele 80 prosent av skattebelastningen for landets 28 milliardærer er kun gjennom formuesskatten.

¹¹

Norge er et av få land som skattlegger formue i OECD. Til gjengjeld har de fleste landene høyere skatt på fast eiendom og arv. ligger langt under OECD-gjennomsnittet hvis man ser på summen av skatt på eiendom, formue og arv som andel av samlet skatteinntekt.¹² Kuttet formuesskatten blir denne andelen enda lavere.

Siden 1980-tallet har ulikheten økt mye i Norge.¹³ I likhet med mange andre OECD-land har også toppinnteksandelene i Norge økt de 25 siste årene. Ifølge Aaberge og Atkinson har den rikeste prosenten mellom 1989 og 2010 nær doblet sin andel av den totale inntekten her hjemme. Mer generøs beskatning av kapitalinntekter, i kombinasjon med liberaliseringen av kredittmarkedet på midten av 1980-tallet og nye muligheter som følge av oljevirksomheten trekkes fram som årsaker¹⁴

Konsentrasjon av inntekt fører til konsentrasjon av makt, som i tillegg til å være økonomisk også kan bli politisk. Gilens og Page (2014) har sett på sammenhengen mellom offentlige meningsmålinger og politiske beslutninger i USA i perioden 1981 til 2002. Studien viser at vanlig folks støtte eller motstand mot et forslag har liten påvirkning på utfallet. Dersom den rikeste tiendelen av befolkningen støtter et forslag, har det imidlertid høyere sjanse for å bli vedtatt.¹⁵ Det er derfor relevant å undersøke mobiliteten i inntektstoppen. Aaberge, Atkinson og Modalsli har vist at inntektsvinnerne er de samme fra år til år.¹⁶ Hvor *mange* som er rike har også betydning for innflytelse, slik UiO-professor Kalle Moene påpeker i en forsk artikkel. I USA tilfaller for eksempel 11 prosent av nasjonalinntekten

de 0,1 prosent rikeste, mens den samme gruppen i Norge får 2,5 prosent av nasjonalinntekten. Teller man imidlertid *antallet* rike, for eksempel antallet dollarmillionærer per innbygger, er det flere i Norge (2,0) enn i USA (1,7). Bildet endres lite selv når Moene korrigerer for at Norge er et rikere land per innbygger enn i USA. I Spania er antallet dollarmilliardærer 0,4 per innbygger, i Italia 0,6 og i Frankrike 0,7. Norge ligger midt på treet blant de nordiske landene. På bunnen ligger Danmark med 0,9 dollarmilliardærer per innbygger, mens Island har hele 3,1.¹⁷ Setter man Gilens og Pages studie av økonomisk og politisk makt i sammenheng med antallet rike, viser Moene at de rikeste i Norge potensielt har 2,4 ganger så stor innflytelse som de rikeste i USA.

2.1.2 Sikrer statens inntekter på en effektiv måte

Det er også et argument for formuesskatten at den kan avlaste bruken av andre skatte- og avgiftsformer. Et skattesystem basert på flere ulike skattegrunnlag med lavere satser gir et mindre samfunnsøkonomisk effektivitetstap enn et skattesystem basert på få grunnlag. Det er fordi effektivitetstapet i økonomien øker mer enn proporsjonalt med den formelle skattesatsen, og fordi insentivene til omgåelse og unndragelse av skatt øker når skattesatsen er høy.

Diskusjon: Alle skatter påvirker atferd og skattegrunnlag, for eksempel kapitalen som finnes til rådighet for investeringer. Når man vurderer hvordan man best sikrer offentlige inntekter må derfor formuesskatten vurderes opp mot andre måter å sikre statens inntektsgrunnlag. Fagøkonomer påpeker for eksempel at det vil ha langt større effekt på verdiskapingen å redusere selskapsskatten enn å redusere/fjerne formuesskatten. Dette var Scheel-utvalgets konklusjon¹⁸. Det samme konkluderte analysebyrået Menon på da de ble bedt av regjeringen om å se på dette på ny.¹⁹ Selskapsskatten antas å være blant skattene som gir størst effektivitetstap. OECD peker i en stor empirisk studie på at selskapsskatten er den mest veksthemmende av alle skatter.²⁰

Formuesskatten bidrar til at den totale skattebyrden spres på flere skatter. Den bidrar dermed til at andre skatter, med et høyere marginalt effektivitetstap, reduseres eller ikke økes, og dermed til å redusere de totale kostnadene av beskatning. Formuesskatten tjener også kontrollformål. Det er lettere å manipulere kapitalinntekt enn formue, og uten formuesskatt blir det enda enklere å manipulere inntekten fordi skattemyndighetene ikke vil ha innsikt i hvor stor formue skatteyterne får avkastning fra. Formuesskatten kan dermed redusere insentivet til tilpasning og skatteunndragelse.²¹

2.2 Argumenter mot formuesskatten

I denne delen av notatet gjennomgår vi noen av argumentene mot skatten som ofte trekkes fram i debatten, og diskuterer hvor reelle problemene som skisseres er.

2.2.1 Tapper bedriftene for egenkapital

Noen mener formuesskatten skader verdiskapingen og investeringer i næringslivet, for eksempel ved at den «tapper bedriftene for egenkapital», og dermed gjør at penger som kunne gått til investeringer, i stedet går til å betale formuesskatt. Det pekes på at formuesskatten belastes eiere av bedrifter basert på verdien av for eksempel bygninger og maskiner, og uavhengig av om bedriften går i overskudd eller underskudd. I dårlige tider kan det medføre omstillingsvansker for bedriftseiere som ikke har en solid egenkapital, og for eksempel føre til at bedriftseiere ser seg nødt til å selge eierandeler for å betale skatten.

Diskusjon: Som Scheel-utvalget også drøfter er det ikke særegent for formuesskatten at skatteyterne ikke nødvendigvis har løpende inntekt som kan dekke skatten. Dette gjelder alle skatteformer som baserer seg på kapitalbeholdning, urealisert verdistigning eller deltakerligning.²² Dessuten viser empirien at dette er et begrenset problem i Norge. Flere studier viser at formuesskatten ikke har vesentlig negativ effekt på investeringene i bedriftene og at den heller ikke fører til at mange må tappe bedriften for å betjene formuesskatten.

I en studie fra 2012 ble 70.000 små og mellomstore norske bedrifter analysert. Konklusjonen var at det var de mest solide og lønnsomme bedriftene som utløste formuesskatt for eierne.²³ En annen studie fra 2012 kom til samme konklusjon, basert på andre data og ved bruk av en annen metode. En undersøkelse gjennomført av Menon Business Economics på vegne av Norsk Rederiforbund og NHO viser at kun 1,5 prosent av personlige eiere

måtte «tappe» bedriften – ta ut høyere utbytte enn overskudd – for å betale formuesskatt.²⁴ En gjennomgang E24 og VG foretok i 2014 av regnskapene og ligningene til bedriftseierne Høyre har brukt i sin argumentasjon mot formuesskatt, viste at bedriftene hadde gått med overskudd i enten to eller tre år av de tre siste årene, og at de enten hadde økt eller hatt samme antall ansatte siden 2009. Eierne oppgir heller ikke at de har måttet ta opp lån for å betale formuesskatten.²⁵

2.2.2 Ødelegger for vekstbedrifter

Et annet argument knyttet til næringsvirksomhet er at den kan gjøre det vanskelig for gründere, blant annet fordi markedet priser aksjene utifra selskapets fremtidige inntjening, og ikke selskapets faktiske inntjening. Høyt potensiale kan dermed gi høyere skattebyrde, selv om disse verdiene ikke er realisert i selskapet.

Diskusjon: Når det gjelder vekstbedrifter er en studie av hvordan formuesskatten belaster de såkalte gasellebedriftene på DNs liste interessant: Om lag 60 prosent av eierne betaler ikke formuesskatt, og 9 av 10 betalte mindre enn 25.000. For alle bedriftene under ett utgjorde formuesskatten bare 9,5 prosent av det utbetalte utbyttet.²⁶

Skatteforskerne Jarle Møen og Guttorm Schjelderup ved NHH har pekt på at formuesskatten favoriserer gründervirksomhet i unotert sektor fordi slike selskaper gjennomgående har lave ligningsverdier: «Formuesskatten favoriserer særlig forskningsbaserte bedrifter, fordi ligningsverdien av immaterielle aktiva er null. Formuesskatten gir dermed både nye og gamle penger incitament til å investere i risikable innovasjonsprosjekter».²⁷

Imidlertid kan problemer oppstå når slike bedrifter børsnoteres. I formuesskatten verdsettes børsnoterte selskaper til markedsverdi mens unoterte selskaper verdsettes til bokført egenkapital. Børsnoteres et selskap vil vil immaterielle eiendeler reflekteres i børskursen, og øke ligningsverdien, noe som kan være et handicap. Spesielt er det pekt på selskaper hvor det kan gå lang tid fra idé til lansering av et kommersielt produkt, som for eksempel innen forskning og teknologiutvikling. Forventninger om høye inntekter i framtiden kan gjøre at selskapet verdsettes høyt og at det dermed utløses formuesskatt på tross av at overskuddet er lavt i en oppbyggingsperiode.²⁸

Scheel-utvalget peker på at dette kan bidra til at eiere avstår fra å børsnotere selskaper.²⁹ Carsten Bienz og Aksel Mjøs ved Institutt for finans ved NHH, har pekt på fem grunner til at det er problematisk, alle knyttet til at informasjon om verdi blir kjent ved børsnotering: (1) Eierne av børsnoterte selskaper sprer risikoen av egen formue bedre enn ved investeringer i unoterte selskaper, fordi verdien av aksjene i disse er vanskelig å fastsette og dermed også handle. Fordi børsnotering gir slike eierfordeler reduseres selskapenes kapitalkostnader. (2) Ved børsnotering får allmennheten anledning til å investere i selskapene, (3) Børsmarkedet har en viktig rolle i å få frem informasjon grunnet informasjonsplikt, (4) Børsnotering gjør det lettere å hente inn ny kapital fordi investorer har bedre informasjon og (5) Selskap med børsnoterte aksjer og kjent markedsverdi har lettere for å delta i fusjoner og oppkjøp.³⁰

Hvor sannsynlig det er at formuesskattens skjevbehandling av unoterte og børsnoterte selskaper faktisk fører til mindre at færre selskaper børsnoteres, er vanskelig å vite. Selv om formuesskatten påvirker eierens beslutning om å børsnotere et selskap eller ei, er det lite sannsynlig at man avstår fra å gjøre det fordi man ikke har tilgang på midler til å innfri formuesskatten. Det er ved børsnotering av selskaper mulig å realisere en gevinst, slik NHH-professor Jarle Møen påpeker og tydelig viser i en kronikk i Dagens Næringsliv.³¹ Det skriver også NHO i sin høringsuttalelse til Scheel-utvalgets utredning: «På lang sikt er det grunn til å tro at formuen gir skatteevne i form av at formuesobjektene realiseres eller gir en positiv avkastning».³² Likevel kan verdien av at flere selskaper børsnoteres gjøre at vi bør vurdere endringer i formuesskatten som ikke er til vesentlig hinder for dette.

2.2.3 Bidrar til kapitalmarkedssvikt

Et annet problem som trekkes fram ved formuesskatten er at den effektive skattesatsen kan bli svært høy. Dersom enkelte prosjekter er avhengig av norsk egenkapital, kan det føre til at samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter ikke lenger er privatøkonomisk lønnsomme. Dette vil neppe berøre større selskaper som har tilgang til opptjent

egenkapital, kredittmarkeder og internasjonale finansmarkeder, men noen har pekt på at det vil påvirke mindre selskaper som er avhengig av ny norsk egenkapital.

Diskusjon: Det finnes ingen overbevisende empiri som tilsier at det er mangel på kapital for norske bedrifter. For eksempel skriver regjeringen Solberg i nasjonalbudsjettet for 2015 at «Siden kapitalmarkedene i Norge i det store og det hele fungerer godt, vil formuesskatten antagelig først og fremst påvirke sparingen». ³³ Det finnes heller ikke noe faglig grunnlag som tilsier at fjerning av formuesskatten for norske kapitaleiere vil bidra til å bedre denne påståtte kapitalsvikten.

Som skatteprofessor Jarle Møen ved NHH påpeker, er det ingen kapitalmarkedssvikt at gründere og lokale småbedrifter ikke har direkte tilgang til internasjonal kapital: «Norske investorer og finansinstitusjoner er koblet opp mot de internasjonale markedene og de betjener lokale bedrifter». Han peker på at resonnementet om at store skatteletter til landets mest kapitalsterke eiermiljøer, som ikke har vansker for å skaffe seg ekstern kapital, skal rette opp problemer med kapitaltilgangen for gründere som mangler egenkapital og ikke betaler nevneverdig formuesskatt, mangler faglig grunnlag. ³⁴

Scheel-utvalget avviser imidlertid ikke at formuesskatten kan ha betydning for kapitaltilgangen til bedrifter som ikke kan henvende seg til et internasjonalt marked. De mener imidlertid en reduksjon i selskapsskatten vil være mer målrettet enn en reduksjon i formuesskatten for å styrke kapitaltilgangen og investeringene i Norge for disse selskapene. Dette fordi realinvesteringer er mer mobile enn personer, noe som taler for residensbasert beskatning. ³⁵ Analysebyrået Menon konkluderer på lignende vis og peker på at utenlandske investorer er viktige i Norge og formuesskatt ikke påvirker dem. Men også at formuesskatten påvirker langt flere eksisterende og potensielle investorer i norsk næringsliv, og fordi halvparten av inntektene fra formuesskatten kommer fra formue uten sammenheng med næringslivet.

2.2.4 Utflytting

At beskatningen av formue kan føre til at kapitaleiere som flytter formuen sin, og kanskje også næringsvirksomhet ut av landet, trekkes også frem som et argument mot formuesskatten. Blant annet vises det til en undersøkelse der syv av ni formuende mennesker som har flyttet fra Norge uttaler at de vil flytte hjem dersom formuesskatten fjernes. ³⁶

Diskusjon: Vi har ikke noe godt empirisk grunnlag for å påstå at noen har flyttet eller vurderer å flytte fordi de opplever belastningen av formuesskatten som for stor. Scheel-utvalget konkluderer med at hvor en velger å bosette seg for de aller fleste bestemmes av andre forhold enn hensynet til å spare formuesskatten, og anslår at dette er et beskjedent problem. ³⁷

Som professor ved NHH, Jarle Møen, viser til i DN er det rimelig å anta at aktive eiere har en relativt stor kostnad ved å flytte utenlands. ³⁸ Det gjør det mindre sannsynlig at frustrasjon over å betale formuesskatt får dem til forlate landet. At passive eiere flytter har sannsynligvis ikke konsekvenser for norsk økonomi utover det direkte provenytapet. Den eneste effekten vi kan være sikre på, er at de som flytter ikke betaler formuesskatt. Fjerner vi hele skatten vil imidlertid ingen betale den. Det er problematisk ikke bare utfra fordelingshensyn, men sett i sammenheng med at eiere av f.eks. forsknings- og teknologiselskaper mottar subsidier og støtte til forskningen i Norge, men dermed da ikke skatter av gevinsten på de prosjektene som lykkes. ³⁹

Vi kan imidlertid ikke utelukke at formuesskatten fører at kapitaleiere flytter fra Norge, og at denne utflyttingen kan påvirke norsk økonomi, både gjennom det tapte skatteprovenyet fra formuesskatten og fra tapte potensielle investeringer. Man kan ikke la trusler om utflytting få avgjørende vekt i hvordan man utformer skattesystemet, som skal balansere langt flere hensyn enn hva de rikeste i landet anser som akseptabelt. Vi bør imidlertid skaffe oss bedre empirisk grunnlag for å faktisk vurdere konsekvensene av dette potensielle problemet.

2.2.5 Særnorsk skatt

Videre pekes det på at formuesskatten er en særnorsk skatt som dermed «rammer» norske eiere i konkurranse med utlandet.

Diskusjon: Norge ligger langt under OECD-snittet hva gjelder skatt på personlig eiendom. Summen av skatt på eiendom, formue og arv som andel av samlet skatteinntekt er i Norge 3 prosent mot 5,6 prosent i OECD⁴⁰, på tross av at både et internasjonalt og norsk fagmiljø har anbefalt oss å flytte skattetrykket fra inntekt til eiendom og forbruk. Samlet sett har Norge dessuten et lavere skattenivå enn våre naboland Sverige og Danmark.

I tillegg er det viktig å minne om at formuesskatten er en skatt på eieren, og ikke på bedriften. Så lenge norske eiere bor i Norge, utløses dermed formuesskatt, selv om bedriften selges, fordi formuesskatt utløses uansett hvordan formuen investeres. Det er derfor heller ingen ekstraskatt norske investorer må betale for å eie bedrifter. Det som er problematisk er at noen typer formue utløser høyere formuesskatt enn andre, og dermed påvirker hvor man investerer pengene. Dette diskuterer vi mer i neste punkt. At formuesskatten likevel oppfattes som en særskatt for norske eiere er selvsagt fordi den mindre penger til å investere. For det første vet vi ikke om reduksjonen i skatt på formue faktisk ville ført til færre investeringer. Det er mer sannsynlig at det vil påvirke sparing slik vi viste til tidligere. For det andre er redusert egenkapital ikke et særtrekk ved formuesskatten. Det er akkurat det samme som skjer når man betaler f.eks. inntektsskatt.⁴¹

2.2.6 Problematisk utforming

I tillegg til diskusjonen om selve skatten, har også en del av debatten dreid seg om utformingen av den, fordi det skjeve verdsettingsgrunnlaget gir flere uønskede vridningseffekter (sett fra et verdskapingsperspektiv). At eiendom forskjellsbehandles positivt i dagens formuesskatt vrir ressursbruken og sparingen bort fra det som er samfunnsøkonomisk optimalt (fra investeringer i næringsliv til investeringer i eiendom).

At forretningsverdi og egenutviklede immaterielle rettigheter er unntatt formuesskatt gjør at ikke-børsnoterte aksjer ofte verdsettes lavere enn børsnoterte aksjer. Det kan svekke incentivet til å børsnotere et selskap.⁴²

Økonomiprofessorene Jarle Møen, Guttorm Schjelderup og Terje Rein Hansen ved NHH har sett nærmere (2014) på den faktiske skattesatsen på formuen til 12 kjente investorer. I gjennomsnitt betalte de 0,35 prosent av den faktiske, anslåtte formuen i formuesskatt – en tredjedel av den da formelle satsen på 1,1 prosent. Et mer slående trekk er at skatten rammer svært ulikt: «Den faktiske skattesatsen er 75 ganger høyere for den som har høyest skatteprosent i vårt utvalg sammenlignet med den som har lavest skatteprosent». Øverst på lista over landets rikeste troner nemlig Olav Thon og Reitanfamilien – hvis formue av Kapital begge ble verdsett til om lag 25 milliarder i 2012. Thon betalte imidlertid 2,5 ganger så mye formuesskatt som Reitanfamilien. Hovedforklaringen på den skjeve skattebelastningen er at verdsettelsesreglene for formue favoriserer enkelte typer formue og lar gjeld komme til fullt fradrag.⁴³

Diskusjon: De fleste økonomer er enige i at den skjeve verdsettingen av ulike formuesobjekter er hovedproblemet ved formuesskatten, fordi det har betydning for hvilke investeringer som ansees som lønnsomme. Blant annet står dette sentralt i Scheel-utvalgets analyse av formuesskatten.⁴⁴ At dette er et særlig problem med formuesskatten, er også aktører som NHOs analyse.⁴⁵

3. En ny formuesskatt

Oppsummert har argumentene mot formuesskatten begrenset støtte, både i teorien og empirien. Det reflekteres også i det økonomiske fagmiljøets manglende støtte for å fjerne skatten. 17 av 20 av landets høyest rangerte økonomer er uenige i at formuesskatten bør fjernes. Flere peker på at få andre skatter fordeler ressurser like effektivt.⁴⁶ Flere ledende økonomer mener det eneste man i dag kan si med sikkerhet at vi ved å fjerne formuesbeskatningen mister et viktig fordelingspolitisk verktøy.⁴⁷ Selv Finansdepartementet har gjort annen vurdering enn finansminister Siv Jensen (Frp) selv gjør. De peker på at det ikke er mulig å budsjettere med dynamiske effekter av reduksjonen i formuesskatten i 2015, og peker på at reduksjon i formuesbeskatningen først og fremst vil føre til mer sparing – ikke fremme investeringer.⁴⁸

Verdensbanken har dessuten kåret Norge til verdens sjette beste land for å drive næringsvirksomhet, og Europas tredje beste når det gjelder skattevilkår for næringslivet.⁴⁹ Fjernes formuesskatten uten mer overbevisende

empirisk grunnlag har vi fjernet den mest omfordelende skatten i Norge uten at det kan forventes noen sterke positive effekter for samfunnsøkonomien.

Det betyr ikke at formuesskatten slik den er utformet i dag er perfekt. Den polariserte debatten mellom dem som ønsker å fjerne formuesskatten og dem som ønsker å beholde den står i veien for det vi burde diskutere, nemlig hvordan utformingen av formuesskatten kan forbedres for å møte de problematiske sidene som bør tas på alvor. I denne delen av notatet tar vi for oss tre av argumentene knyttet til innretningen på formuesskatten som vi mener er av betydning, og peker på noen mulige endringer.

3.1 Skjev verdsetting: Mulig endring

Som vist i diskusjonene over skiller verdsettingsproblematikken seg ut som et reelt problem ved formuesskatten. Flere modeller er blitt foreslått for å rydde opp (se boks under).

Modell	Verdsettelse	Gjeld
Dagens utforming	Finanskapital 100%, næringseiendom og sekundærbolig 80%, Fritidsbolig 30%, Primærbolig 25%	100 prosent fradrag for alle formuesobjekter
Scheel-utvalgets forslag ⁵⁰	Alle formuesobjekter 80 %	80 prosent fradrag alle formuesobjekter
Arbeiderpartiets forslag ⁵¹	Alle formuesobjekter 80 % - primærbolig 25 %	100 prosent fradrag for alle formuesobjekter
Jarle Møen, Terje Rein- Hansen og Guttorm Schjelderups forslag ⁵²	Alle formuesobjekter 50 %	50 prosent fradrag alle formuesobjekter
NHOs forslag ⁵³	Alle formuesobjekter 30 %	30 prosent fradrag alle formuesobjekter
Alliansen for norsk privat eierskaps forslag ⁵⁴	Primærbolig og feriebolig 30%, formueskatten fjernes for alle andre formuesobjekter	Null fradrag (formuesskatten blir en bruttoskatt)

Scheels forslag

Scheel-utvalget viser til at formuesskatten øker omfordelingen i skattesystemet og at en moderat og ensartet formuesskatt har beskjedne samfunnsøkonomiske kostnader. De mener derfor hensynet til både effektivitet og fordeling kan forsvare en særskilt skatt på formue, forutsatt en mer ensartet verdsetting av formuesobjekter og lavere effektiv skattesats på formue som i dag verdsettes til markedsverdi.

På bakgrunn av dette foreslår utvalget en omlegging av formuesskatten innenfor en uendret provenyramme, der alle formuesobjekter verdsettes til 80 prosent av faktisk verdi (ligningsverdiene av fritidseiendom doubles fra 30 til 60 prosent i påvente av et bedre verdsettingssystem).

Arbeiderpartiets forslag

Arbeiderpartiet ønsker å beholde formuesskatten, men har foreslått å endre utformingen av den. De viser til at den mest skadelige effekten av formuesskatten oppstår som følge av forskjellsbehandlingen mellom eiendom og andre formuesobjekter. De tror derfor en omlegging av verdifastsettelsen vil føre til at flere investerer sparepengene sine i stedet for å ha dem aktivt plassert og dermed gjøre mer kapital tilgjengelig for norsk næringsliv.

De har spilt inn en modell til de pågående forhandlingene om skattereform der alle formuesobjekter verdsettes til 80 prosent av reell verdi, mens verdsettingen av primærbolig forblir om i dag på 25 prosent.

Schjelderup, Møen og Hansens forslag

Økonomiprofessorene Guttorm Schjelderup, Jarle Møen og Terje Rein Hansen er blant landets fremste skatteeksperter. De mener det er gode grunner for å bevare formuesskatten, blant annet fordi skattesystemet ellers vil bli oppfattet som urettferdig, noe som kan underminere skattemoralen. De peker imidlertid på at den skjeve verdsettingen av formuesobjekter gjør at skattesatsen for den siste investerte kronen er negativ for mange gjeldsfinansierte investeringer, noe som gir en overinvestering i formuesobjekter som er skattefaviserte. «Det er ikke bare urettferdig, det reduserer også effektiviteten i økonomien ved at skattereglene styrer investeringene i stedet for avkastningen for samfunnet»⁵⁵, peker de på.

Derfor går de inn for at all formue som i dag verdsettes til børsnoterte aksjer, bankinnskudd, obligasjoner, fordringer og så videre som i dag verdsettes til 100 prosent av markedsverdi (børsnoterte aksjer, bankinnskudd, obligasjoner etc) gis en rabatt på 50 prosent. I tillegg gis det kun fradrag for 50 prosent av samlet gjeld ved formuesligningen.

NHOs forslag

NHOs primærønske er å avvike formuesskatten og erstatte den med en statlig eiendomsskatt. Dersom formuesskatten ikke avvikes, eller avvikes over tid, mener organisasjonen den må gis en utforming som gjør den minst mulig skadelig for kapitaldannelsen. Subsidiært støtter derfor organisasjonen prinsippet i Scheel-utvalgets utredning om å sidestille verdsettelsen av ulike formuesobjekter.

For di de ikke finner det sannsynlig at politikerne vil øke ligningsverdien av egen bolig i formuesskatten til 80 prosent, foreslår de dermed at en prosentsats på dagens verdsettelse av primærbolig, på om lag 25-30 prosent av markedsverdi, skal gjelde alle formuesobjekter. De foreslår at gjeld verdsettes til samme sats, det vil si at man får trekke fra 30 prosent av gjelden og ikke 100 som i dag.

Vi går ikke nærmere inn på forslaget fra «Alliansen for norsk, privat eierskap», ettersom dette forslaget er lagt død av partiene som forhandler med regjeringen om ny skattereform.

3.1.1 Hvilken modell bør man velge?

Alle disse endringsforslagene (med unntak av det siste vi ikke går nærmere inn på) bidrar til å rydde opp i dagens problemer ved utformingen av formuesskatten på følgende vis:

1. De innebærer en mer ensartet verdsetting av ulike formuesobjekter gjennom å øke vekten av eiendom i formuesgrunnlaget. Da blir uønskede vridningseffekter mindre.
2. Ved å gi verdsettingsrabatt for flere formuesobjekter reduseres den effektive skattesatsen for disse (som grunnet lav rente i dag er spesielt høy), noe som kan gjøre sparing mer lønnsomt.

Hvilken modell man velger avhenger derfor at to overordnede avveininger: Behandling av primærbolig som formuesobjekt, og hensynet til provenyeffekt og fordelingsprofil.

Primærboligen: Hvilken modell man velger avhenger først og fremst av synet på primærbolig som objekt som bør særlig skjermes, eller om den bør inngå som et formuesobjekt på lik linje med andre. Arbeiderpartiet har valgt en modell der noe av dagens skjevhet i formuesskatten rettes opp, men der primærboligen fremdeles skal behandles mer fordelaktig enn andre formuesobjekter. Vår anbefaling er at primærbolig må verdsettes på lik linje som andre formuesobjekter, først og fremst fordi det er en form for sparing på lik linje som annen formue. Hvordan man behandler primærbolig i formuesskatten kan ikke sees isolert fra hvordan boligen behandles i skattesystemet for øvrig. En rekke andre skattefordeler for eiendom gir totalt et sterkt motiv til å investere i egen bolig og i eiendom.⁵⁶

At skattesystemet motiverer til sparing i egen eiendom framfor i annen produktiv virksomhet den totale sammensetningen av kapitalen. Det ser vi fordi nordmenn investerer og sparer langt mer i egen bolig enn hva tilfellet er i andre land.

Derfor bør man se videre på forslagene fra Scheel-utvalget, NHH og NHO. Her er det relevant å vurdere hvilken provenyeffekt og fordelingsprofil de ulike alternativene har.



Provenyeffekt og fordelingsprofil: Scheel-utvalgets forslag gir grunnlag for å øke bunnfradraget til 2,1 millioner kroner, noe som innebærer om lag en dobling fra dagens bunnfradrag.⁵⁷ Forslaget innebærer at omlag 40.000 færre kommer i formuesskatteposisjon.⁵⁸ Tabellen under viser fordelingsprofilen av forslaget.

Desil	Samlet endring	Herav			
		Økt skatt på eierinntekt	Øvrige endringer i inntektsbeskatningen	Formuesskatt	Merverdiavgift
1	0,4	0	0	0,1	0,4
2	0,2	0	-0,2	0	0,3
3	0,3	0	-0,1	0	0,3
4	0,3	0	0	0	0,3
5	0a,4	0	0	0	0,3
6	0,4	0	0	0	0,3
7	0,3	0,1	0	0	0,3
8	0,3	0,1	-0,1	0	0,3
9	0,3	0,1	-0,2	0	0,3
10	1,1	1,5	-0,6	-0,1	0,3

Kilde: Scheelutvalget⁵⁹

Vi har ikke oversikt over eksakt provenyeffekt ved Arbeiderpartiets modell, men Finansdepartementet har regnet på en som ligger veldig nær: Alle formuesobjekter verdsettes til 80 prosent av markedsverdi i formuesskatten, med unntak fra primærboligen som forblir på 25 prosent som i Aps forslag, men satsen er på 0,9 prosent (0,05 prosentpoeng høyere enn dagens) og bunnfradraget er satt til 1,5 millioner (100.000 høyere enn dagens).⁶⁰ Det presiseres ikke i Finansdepartementets utregning om modellen også regner rabatterte verdsettelse av gjeld til 80 prosent. Denne modellen medfører et provenytap på om lag 140 millioner kroner påløpt. Denne modellen har en positiv fordelingseffekt (se tabell under).⁶¹ Å øke bunnfradraget fra 1.4 til 1.5 millioner fører isolert sett til at om lag 40.000 færre vil betale formuesskatt.⁶²

Gjennomsnittlig endring i skatt ved ulike alternativer for bunnfradrag og sats

Bruttoinntekt, tusen kroner	Antall personer	Gjennomsnittlig skatt i referansen	1 mill. kroner		1,5 mill. kroner	
			0,9 pst.	1,2 pst.	0,9 pst.	1,2 pst.
0-150	565 200	3 400	100	300	0	200
150-200	254 400	11 800	200	500	-100	100
200-250	323 900	24 100	300	600	-100	100
250-300	352 600	42 700	400	800	-100	200
300-350	363 800	60 200	500	900	-100	200
350-400	353 100	78 000	500	1 100	-100	300
400-450	346 700	95 000	500	1 100	-100	300
450-500	318 300	112 000	500	1 100	-100	400
500-600	491 900	135 700	600	1 300	0	500
600-750	383 800	182 300	800	1 900	0	800
750-1000	256 300	261 400	1 200	3 100	100	1 600
1 000-2 000	180 200	447 700	2 200	6 900	300	4 300
Over 2 000	30 500	1 337 100	-200	38 200	-4 100	32 900
I alt	4 220 600	111 600	500	1 600	-100	800

Kilde: Svar på spørsmål 20 fra Finanskomiteen/Aps fraksjon av 12.10.2015⁶³

Vi har ikke oversikt over provenyeffekten og fordelingsprofilen for de to andre modellene. Både forslaget om å verdsette alle formuesobjekter til femti prosent (Schjelderup, Mjøen og Rein Hansen 2014) og tretti prosent (NHO 2015) gir en forskyvning av formuesskatten bort fra aksjer og bankinnskudd og over på bolig og annen eiendom, og kan virke regressivt sammenlignet med dagens modell ettersom bolig er det dominerende formuesobjektet blant norske husholdninger, men ikke blant de rikeste.⁶⁴

Tre av modellene vi presenterer over har grunnleggende samme innretning, der alle formuesobjekter verdsettes likt, til et sted mellom 80 og 30 prosent av markedsverdi. *Scheel-utvalgets modell* er grundig utredet og har en god fordelingsprofil, samtidig som den ivaretar det viktige hensynet til likestilling av ulike formuesobjekter. Det samme gjør også *forslaget fra Schjelderup, Mjøen og Rein Hansen*, men her har vi ikke tilgjengelige beregninger. Dersom det er helt urealistisk å øke ligningsverdien av bolig i formuesskatten, ivaretar *NHOs forslag* det overordnede målet om å sikre verdifastsettelse av ulike formuesobjekter i formuesskatten uten at man trenger ta den politiske belastningen ved å gjøre endringer i den skattemessige behandlingen av bolig. Man bør imidlertid nøye vurdere provenyeffekt og fordelingsprofil på en slik modell før den eventuelt vedtas.

3.2 Hensynet til gründere: Mulig endring

Som vi har diskutert tidligere, er et av argumentene mot formuesskatten at den kan gjøre det vanskelig for gründere, fordi høyt potensiale kan gi høy skattebyrde selv om verdiene ikke er realisert i selskapet. Det finnes ingen overbevisende empiri om at dette er et problem i praksis. Slik økonomiprofessor Jarle Mjøen har vist⁶⁵, mottar mange gründere store subsidier fra det norske samfunnet, og for de fleste utgjør denne støtten et større bidrag et langt større bidrag enn den formuesskatten noen av disse betaler. Det kan likevel være verdt å drøfte om det finnes måter å redusere risikoen for at dette skjer.



En mulighet er å gi nyoppstartede bedrifter unntak fra eller reduksjon i formuesskatten de første årene etter børsnotering. På den måten kan man både ta hensyn til forskningsbedrifter som kan ha høy markedsverdi og dårlig likviditet i flere år etter en børsnotering og man vil mer generelt utjevne verdsettelsesforskjellen mellom børsnoterte og unoterte selskaper slik at man stimulerer selskaper til å gå på børs. NHH-professor Jarle Møen foreslår at selskaper etter børsnotering verdsettes til for eksempel 20 prosent av markedsverdi, og at rabatten så reduseres med ti prosentpoeng per år fram til man når lik verdsettelse som andre formuesobjekter. Møen presiserer at et slikt forslag bør utredes både med tanke på tilpasningsmuligheter og med tanke hvor stort problem eiere av nylig noterte selskaper egentlig har med formuesskatten.⁶⁶ Det er gode grunner til å være varsom med å introdusere slike spesialregler, blant annet fordi det kan bli enkelt å uthule en slik løsning ved å sette en så lang fritakslengde at det kan reises spørsmål ved om man skal ha formuesskatt overhodet. Det bør likevel diskuteres fordi det er et langt mer målrettet tiltak enn en generell verdsettelsesrabatt på all finanskapital.

3.3 Forhindre utflytting: Mulig endring

Et annet argument som har fått fornyet kraft den siste tiden er at flere norske eiere flytter utenlands som følge av byrden formuesskatten pålegger dem. Heller ikke her har vi empiri som viser at dette er tilfelle, og vi har heller ingen empiri som viser hvilken effekt det har på norsk økonomi utover provenytapet av formuesskatten disse personene betalte.

Vi trenger mer empiri rundt størrelsen og effekten av utflytting som følge av formuesskatten. Dersom dette skulle vise seg å være et reelt problem, bør vi vurdere mulige løsninger for å redusere det. Noen har pekt på at man kan sette en begrensning for hvor mye formuesskatt en person kan betale i året. Det har helt klart potensiale til å dempe uro fra en del av de aller rikeste, og kan gi bedre oversikt over hvor mange som faktisk betaler mye i formuesskatt. Som vi pekte på tidligere i dette notatet betaler Norges 12 rikeste investorer kun en tredjedel av den formelle skattesatsen på formuen sin. Imidlertid innebærer et slikt forslag at formuesskatten får en dårligere omfordelingseffekt, som kan innebærer at landets rikeste slipper unna med samme skatt enn mange med langt mindre formue. Dersom utflyttingsproblematikken viser seg å være reell kan det imidlertid være et argument for å redusere satsen på formuesskatten. Det er gode grunner for å se formuesskattesatsen i sammenheng med rentenivået, fordi formuesskatten kan betraktes som en skatt på den potensielle avkastningen. Et historisk lavt rentenivå gjør at formuesskatten «omregnet til inntektsskatt» er høyere enn før, fordi den spiser mer av realavkastningen. Det innebærer imidlertid også at man bør ha frihet til å justere satsen opp igjen når rentenivået stiger.

Notatet er skrevet av fagrådgiver Hannah Gitmark februar 2016. Forfatteren står ansvarlig for alle eventuelle feil og mangler i dokumentet. Ta gjerne kontakt dersom du finner slike.

5. Sluttnoter

- ¹ Aftenposten.no (2016), «Regjeringens skatteskisse er på fem setninger», 17.februar:
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/Regjeringens-skatteskisse-er-pa-fem-setninger-8361541.html>
[Lesedato: 19.02.16]
- ² Tankesmien Agenda (2014), «Et effektivt skattesystem»:
http://www.tankesmienagenda.no/wp-content/uploads/Perspektivnotat_Et_rettferdig_skattesystem_liten.pdf
[Lesedato: 19.02.16]
- ³ Tankesmien Agenda (2015), «Prinsipper for et godt skattesystem»:
<http://www.tankesmienagenda.no/wp-content/uploads/Web-versjon-Policynotat-Prinsipper-for-et-godt-skattesystem-Siste-versjon.pdf> [Lesedato: 19.02.16]
- ⁴ Innst. 215 S (2011–2012) «Innstilling til Stortinget fra Finanskomiteen»: <https://www.stortinget.no/nn/Saker-ogpublikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2011-2012/inns201112-215/> [Lesedato: 19.02.16]
- ⁵ Skattedirektoratet (2015), *Forskuddsutskrivningen for 2016*, Meld. 8/15, Oslo: Skattedirektoratet:
<http://www.skatteetaten.no/globalassets/pdf/er/skd-meldinger/forskuddsmelding-2016-22.12.2015.pdf> [Lesedato: 19.02.16];
- Innst. 3 S (2015–2016), Innstilling fra finanskomiteen om skatter, avgifter og toll 2016, sd.54:
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2015-2016/inns-201516-003.pdf> [Lesedato: 19.02.16]
- ⁶ Prop. 1 LS (2015-2016), «Skatter, avgifter og toll 2016», sd.73:
http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2016/dokumenter/pdf/skatt.pdf [Lesedato: 19.02.16];
- Innst. 4 L (2015–2016), «Ligningsverdier av eiendom», kap.4:
<https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2015-2016/inns-201516-004/4/> [Lesedato: 19.02.16]
- ⁷ SSB statistikkbank 08815
- ⁸ Epland, Jon og Kirkeberg, Mads Ivar (2012), «Wealth distribution in Norway», SSB rapport nr.32/2012, Oslo: SSB: http://www.ssb.no/a/english/publikasjoner/pdf/rapp_201235_en/rapp_201235_en.pdf [Lesedato: 19.02.16]
- ⁹ SSB (2012), «Skattestatistikk for personer 2012», 21.oktober
<http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/utlignet-skatt-etter-alder> [Lesedato: 19.02.16]
- ¹⁰ Møen, Jarle og Schjelderup, Guttorm (2016), «Effektiv skatt på formue», Dagens Næringsliv, 4.februar
<http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2016/februar/effektiv-skatt-pa-formue/> [Lesedato: 19.02.16]
- ¹¹ E24 (2014), «Uten formuesskatt ville 28 milliardærer betalt 80 prosent mindre i skatt», 17.oktober
<http://e24.no/privat/skatten-2013/uten-formuesskatt-ville-28-milliardaerer-betalt-80-prosentmindre-i-skatt/23317468> [Lesedato: 19.02.16]
- ¹² NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000ddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]
- ¹³ SSB (2014), «Utvikling i inntektsulikhet», 11. juni:
<https://www.ssb.no/natur-og-miljo/barekraft/utvikling-i-inntektsulikhet> [Lesedato: 25.02.16]
- ¹⁴ Aaberge, R. og A. B. Atkinson (2010): «Top Incomes in Norway». I: Atkinson, A. B. and T. Piketty (Red.): *Top Incomes A Global Perspective*, Oxford University Press, Oxford [Lesedato: 19.02.16]
- ¹⁵ Gilens, Martin og Page, Benjamin I (2014): «Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens». *Perspectives on Politics* 12(3), pp.564-581:
http://scholar.princeton.edu/sites/default/files/mgilens/files/gilens_and_page_2014_-_testing_theories_of_american_politics.doc.pdf [Lesedato: 19.02.16]
- ¹⁶ Aaberge m.fl (2013), «Er rike mennesker alltid rike?», Økonomiske analyser nr.4:
<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/attachment/140348?ts=14150b19b98>
[Lesedato: 25.02.16]
- ¹⁷ Moene, Kalle (2016), «The social upper class under Social Democracy», *Nordic Economics Policy Review* nr.2, side 245-259:
<http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A901771&dswid=7122> [Lesedato: 25.02.16]

¹⁹ Idem

²⁰ OECD (2010), «Tax policy reform and economic Growth»:

<http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/tax-policy-reform-and-economic-growth-9789264091085-en.htm>
(Sammendrag: <http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/46605695.pdf>) [Lesedato: 22.10.15]

²¹ NOU 2009: 10, «Fordelingsutvalget»:

<http://www.regjeringen.no/pages/2185274/PDFS/NOU200920090010000DDDPDFS.pdf> [Lesedato: 19.02.16];
Møen, Jarle og Schjelderup, Guttorm (2016), «Effektiv skatt på formue», Dagens Næringsliv, 4.februar
<http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2016/februar/effektiv-skatt-pa-formue/> [Lesedato: 25.02.16]

²² NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 25.02.16]

²³ Sakkestad, Mari og Skarsgaard, Kristina Kjetland (2013), «Den norske formuesskatten: En analyse av skattens virkninger på små og mellomstore bedrifter», Bergen: NHH:

<http://www.nrk.no/contentfile/file/1.11177281!formuexsatt.pdf> [Lesedato: 25.02.16]

²⁴ Aftenposten (2013), «Færre enn 2 av 100 eiere taper bedriften», 14.februar:

<http://www.aftenposten.no/okonomi/Farre-enn-2-av-100-eiere-tapper-bedriften-7121065.html> [Lesedato: 19.02.16]

²⁵ E24 (2013), «Høyres formuesskatteofte tok ut 1,6 millioner skattefritt», 1.februar:

<http://e24.no/makro-og-politikk/hoyres-formuesskatteofte-tok-ut-1-6-millionerskattefritt/20329591> [Lesedato: 19.02.16]

²⁶ Finnevolden, Marte N. og Gulbrandsen, Tiril Amalie H. (2015), «En analyse av formuesskattens innvirkning på vekstselskaper», Bergen: NHH

<http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/300524/Master%20thesis.pdf?sequence=1> [Lesedato: 19.02.16]

²⁷ Møen, Jarle og Schjelderup, Guttorm (2016), «Effektiv skatt på formue», Dagens Næringsliv, 4.februar

<http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2016/februar/effektiv-skatt-pa-formue/> [Lesedato: 19.02.16]

²⁸ Meld. St.4 «Bedre skatt – en skattereform for omstilling og vekst», Finansdepartementet:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-4-20152016/id2456324/?ch=12> [Lesedato: 19.02.16]

²⁹ NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi», sd. 287:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

³⁰ Bienz, Carsten og Mjøs, Aksel (2015), «Formuesskatten og børsnoteringer», Aftenposten, 30.april:

<http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Formuesskatten-og-borsnoteringer-8000276.html> [Lesedato: 19.02.16]

³¹ Mjøen, Jarle (2016), «Skatteevne eller skattevilje?», Dagens Næringsliv, 27.januar:

<http://www.dn.no/meninger/debatt/2016/01/27/2146/Skatt/skatteevne-eller-skattevilje> [Lesedato: 19.02.16]

³² Høring, NOU 2014: 13 (2015), NHOs uttalelse, 12.april:

<https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/skatte-og-avgifter/nhos-horingsuttalelse-nou-2014-13.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

³³ Meld. St.1 (2015), «Nasjonalbudsjettet 2015»:

http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2015/dokumenter/pdf/stmeld.pdf [Lesedato: 19.02.16]

³⁴ Møen, Jarle (2016), «En allianse for de sterke og etablerte», Aftenposten, 11.februar:

<http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/En-allianse-for-de-sterke-og-etablerte--Jarle-Moen-8353619.html> [Lesedato: 19.02.16]

³⁵ NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

³⁶ Ravnaas, Ernst, «Formuesskatteflukten», Dagens Næringsliv, 19.januar:

<http://multimedia.dn.no/meninger/debatt/2016/01/19/2143/Skatt/formuesskatteflukten> [Lesedato: 19.02.16]

³⁷ NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi», sd. 286:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

³⁸ Mjøen, Jarle (2016), «Skatteevne eller skattevilje?», Dagens Næringsliv, 27.januar:

<http://www.dn.no/meninger/debatt/2016/01/27/2146/Skatt/skatteevne-eller-skattevilje> [Lesedato: 19.02.16]

³⁹ Idem

⁴⁰ Se OECDs statistikkbank:

<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

⁴¹ Møen, Jarle (2014), «Skatt på norske eierskap?», Dagens Næringsliv, 9.august:

<http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2014/august/skatt-pa-n/> [Lesedato: 19.02.16]

⁴² NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁴³ Rein Hansen, Terje. Schjelderup, Guttorm og Møen, Jarle (2014), «Formuesskatten er moden for reform», Aftenposten, 2.mai:

<http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2014/april/formuesska/> [Lesedato: 19.02.16]

⁴⁴ NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁴⁵ NHO (2015), «Høring – NOU 2014:13 Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/skatter-og-avgifter/nhos-horingsuttalelse-nou-2014-13.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁴⁶ Verdens Gang (2014), «Derfor slakter de Erna og Siv», 24. oktober,

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/solberg-regjeringen/derfor-slakter-de-erna-og-siv/a/23321988/> [Lesedato: 19.02.16]

⁴⁷ Blant annet Møen, Jarle (2014), «Skatt på norske eierskap?», Dagens Næringsliv, 9.august:

<http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2014/august/skatt-pa-n/> [Lesedato: 19.02.16]

⁴⁸ Meld. St.1 (2015), «Nasjonalbudsjettet 2015», side 97:

http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2015/dokumenter/pdf/stmeld.pdf [Lesedato: 19.02.16]

⁴⁹ OECDs statistikkbank: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>

⁵⁰ NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi», sd. 287:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁵¹ Arbeiderpartiet (2015), «Oppfølging av Scheel-utvalget»:

<http://arbeiderpartiet.no/file/download/8449/128267/file/skattereform.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁵² Rein Hansen, T.Schjelderup G. Møen, J (2014), «Ikke fjern formuesskatten», Aftenposten.no,

13.mai: <http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2014/mai/ikke-fjern/> [Lesedato: 19.02.16]

⁵³ NHO (2015), «Høring – NOU 2014:13 Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/skatter-og-avgifter/nhos-horingsuttalelse-nou-2014-13.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁵⁴ Alliansen for norsk, privat eierskap (2015), «Forslag om fritak for formuesskatt på arbeidende kapital – justert modell»:

<https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/skatter-og-avgifter/fritak-for-arbeidende-kapital---justert-modell.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁵⁵ Schjelderup, Guttorm. Møen, Jarle og Rein Hansen, Terje (2014), «Ikke fjern formuesskatt», Aftenposten.no,

13.mai: <http://paraplyen.nhh.no/paraplyen/arkiv/2014/mai/ikke-fjern/> [Lesedato: 19.02.16]

⁵⁶ Se f.eks Tankesmien Agenda (2014), «Et effektivt skattesystem», sd.20:

http://www.tankesmienagenda.no/wp-content/uploads/Perspektivnotat_Et_rettferdig_skattesystem_liten.pdf [Lesedato: 19.02.16]

⁵⁷ NOU 2014: 13, «Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/no/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁵⁸ Dagbladet (2014), «Scheel-utvalget: -40.00 færre betaler formuesskatt med vårt forslag», 2.desember:

<http://www.dagbladet.no/2014/12/02/nyheter/innenriks/skatt/politikk/scheel-utvalget/36532146/> [Lesedato: 19.02.16]

⁵⁹ NHO (2015), «Høring – NOU 2014:13 Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi»:

<https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/skatter-og-avgifter/nhos-horingsuttalelse-nou-2014-13.pdf> [Lesedato: 19.02.16]

⁶⁰ Svar på spørsmål 5 fra Finanskomiteen/Aps fraksjon av 12.10.2015

http://www.statsbudsjettet.no/templates/budsjettsporsmaal.aspx?id=67784&epslanguage=en&parti=&query=for_muesskatt&sort=desc [Lesedato: 19.02.16]

⁶¹ Svar på spørsmål 20 fra Finanskomiteen/Aps fraksjon av 12.10.2015

http://www.statsbudsjettet.no/templates/budsjettsporsmaal.aspx?id=67784&epslanguage=en&parti=&query=for_muesskatt&sort=desc [Lesedato: 19.02.16]

⁶² Svar på spørsmål 5 fra Finanskomiteen/Venstres fraksjon av 09.10.2015

http://www.statsbudsjettet.no/templates/budsjettsporsmaal.aspx?id=67784&epslanguage=en&parti=&query=for_muesskatt&sort=desc [Lesedato: 19.02.16]



⁶³ Svar på spørsmål 20 fra Finanskomiteen/Aps fraksjon av 12.10.2015

http://www.statsbudsjettet.no/templates/budsjettsporsmaal.aspx?id=67784&epslanguage=en&parti=&query=for_muesskatt&sort=desc [Lesedato: 19.02.16]

⁶⁴ Epland, Jon og Kirkeberg, Mads Ivar (2012), «Wealth Distribution in Norway. Evidence from a New RegisterBased Data Source» SSB-rapport nr. 35, sd 20:

https://www.ssb.no/a/english/publikasjoner/pdf/rapp_201235_en/rapp_201235_en.pdf [Lesedato: 19.02.16]

⁶⁵ Møen, Jarle (2016), «Skatteevne eller skattevilje?», Dagens Næringsliv, 27.januar:

<http://www.dn.no/meninger/debatt/2016/01/27/2146/Skatt/skatteevne-eller-skattevilje> [Lesedato: 19.02.16]

⁶⁶ Forslag fra Møen, Jarle formidlet i kontakt med tankesmien Agenda, februar 2016.